

Egy éj

Az augusztusi csillaghullást a csónakkikötő végéről szoktam nézni.

Elhagyott fok ez éjjelében, mint egy fatető vagy egy kútnak a mélysége; a tó nyugtalanodik olykor álmában, mintha valahol a víz közepén, a beláthatatlan sötétségben most mesélné valaki a szendergő fogásoknak, hogy Füreden egy öregúr a tóba hágott, és mindaddig előre ment, amíg lábai bírták; ősz fürteit zilálta a hullámtaraj hátán lovagló szél; viseletes cipősarka a Balaton homokjában (hol már évezredek óta ugyanazon viráglevél és kagyló alakú figurákat rajzolja a hullámverés) új nyomokat hagyott; a szívében egy kétségbeesett kiáltás vagy fanatikus, halált vágyó sóhajtás; míg elborította fejét a csapkodó hullám... A tó nyugtalanul rezzen össze álmában, nem szereti, ha idegen test van a medrében, és az öreg bankigazgató eltorzult alakját kifelé lökdösi a vízben rejlő erő a partok felé: menj, öreg, a földbe, az egerszegi héberbetűs fejfák közé, sírhalmodon majd merengve üldögél az emlékezet; mint a birsalma szagát váratlanul érezzük olykor téli délután a szekrény tetejéről, úgy jut eszébe évek múlva a hatvanéves férfiú a rokonainak. A csónakkikötő végében egy bártortalan, élettől, zajtól, lakomától és szivgyásztól megrendült férfiú a tejút alatt üldögélve, helyeslően bólint Füred felé. Igaza volt az öregúrnak.

Azt hiszem, a legkönnyebb meghalni: csillagos, augusztusi éjszakán. (Pedig a léptek, monológok, keserves, fogcsikorgató káromkodások, az élet dühös hangjaira, amelyek néha úgy morognak az éjben, mint a partról a vízbe gördülő kövek, nemegyszer rebben fel szerelmespár a sötétségben, hogy önfeledt, hallgató kézfogóját más helyre fészkelje a part mentén; a fiatal férfi tengerészsapkája és a nő szoknyafodra fehérlik, mint egy gyújtó ellobbanó fénye, aztán a csendes magány telepedik e helyre: mint messzi tájakon felgyújtott és elégett rothadt szalmának a füstje

ráereszkedik mit sem tudó, nefelejcsvirágos árokpartokra, árok mélyén folydogáló tiszta kis patakok vizére, a vízen a tavi rózsára, és bekormozza távoli kertek tudatlan lilioimainak a kelyhét, mint romlott költő versei a leányiskola növendékeinek szívét: a magány szomorú gondolatai fejemre így szítálgák hamvaikat – a „csendriasztó szenvedélyek”, mint a távoli nádas vadmadarainak nyugtalanzkodása, messzire ülnek fészkeiken, és tüzes tojásaikat nem keresi a fok magányát választott éji ember.) A csillagrakéta lebukik az égről, ám a nagy tűzijáték tovább ragyog a végtelenség nyugalmával, a tejúton jön az új népvándorlás, Göncöl fáradhatatlanul hajtja szekerét, a lábomnál kidugja a fejét egy kis fogas a tóból, és csodálkozva néz fel a lelkekkel teli, fénylő, kísértetiesen néma égboltozatra, amelynek leírásához minden penna gyenge, ecset haszontalan, fantázia sánta: augusztusi csillagos éj! Bele kell nézni az éjbe, belekápáztatni a látó szemünket az ezüstnek e tengerébe, a hold, mint egy szomorú, falusi gavallér megy el a királyok és nagyurak e multságából, kisvárosi figurától való sápadt álarca szinte félrecsúszik fejeéről; a kis csillagok mint rugdalózó balettpatkányok igyekeznek felfelé az ég aljáról az első négyesbe; tündöklük egy nagy csillag, mint fejedelmi, keleti szemű hölgy fodros, fekete fűrtéi között a briliáns; egy másik csónakázik dél felé, és kis hajóján egyedül fúdogálja tilinkóját; kelet felé egy kis füstfelleg mögött, megnőtt szakállal, bánatos, nagy tekintettel üldögél a megholt apám egy nyírfás, széljárta csillagocskán, és engem onnan nézeget éjszaka... Ó, mily közömbös lehetne ily órákban a vetőasszony által megmutatott piros disznó és a piros nő, a holnapi reménynek szürkülő mohosszakállú zöld királya és a makk ász kis házikója, amelyben egy leány fonja orsóján a nem felejtés fonalát! A fa dereka mögött késsel várakozó maszkabáló vendégek, a perdülő szerencsegolyó után

A Sió-csatorna korabeli képeslapon (1908). Nem messze innen figyelte meg évről évre Krúdy Gyula az augusztusi csillaghullást

ravaszi szemmel leső játékosok, kororan lehorgasztott fejfel üldögélő cselet és ármányt szövögetők, szennyes ágyakból elindított orgyilkosok és a róka fénylő szemével tanácskozó összeesküvők! A fehérszoknyás habléányok és képzelt hölgyek a hintó párnáján, kéjelgő gondolatú, fantasztikus hajnvésű, boszorkány anyajegy, pirosított körmükkel tisztátalan helyen vájkáló dámák és szenyorák, kócsagtollas büszkék, temetésszerű érzésűek, képzelt gazdagok és szemtelen szegények, dús ruházatúak, mindennapi fehérharisnyások, rákot és gombát emésztők, divattal ábrándozgató, vallásos zsidók és gyermekeket nem szerető: a „nagyvilági nők”, akik a pille tudatlanságával repkedik körül a maguk kis fénykörű életét, amennyit egy villamoskörte világít meg sötét képzeletükben! Ők mind: elfakulnak, messzire eltávolodnak. Itt, a kikötő fokán nem hallani a kártyák különös kopogását, a könyv leveleinek zizegését, a szüette toll végrendeletes percegését; a szerelmi álarcosbálnak hamis sikolyát, a gőzkalapács agyvelőt kalapáló ütéseit, sem az árvagyermek sírását, sem az elcsábított lány párnába fojtott keservét, nem

kövér bánatot, nem lutrizó örömet... mint a fa tetején ringatózó varjú, mint elhagyott pusztai kútgödör mélyében alvó földönfutó, mint siketnéma vén halász, aki már nem várja hajóját a parton, mert rég elsüllyedt az: csendesen üldögélek a hídon és beleegyezőleg bólintok Füred felé.

A szélhámus élet messze eliramlik; célok, állomások, nyugóhelyek, takarékpénztárak és halál utáni tervek semmiségekké válnak e csöndes éjben, mintha csillagszemek előtt szégyenkezne földi dolgokról álmodozni a virrasztó. A díva hajnalban úgyis elutazik, és üres rizsporos doboz marad emlékül a szállodában. Az utolsó hirt és remélt szerelem, amely álszenteskedő arcintorgatással, alattomos léptekkel sétált el a nyárilak zúgó jegenyefái előtt, már csak egy unott dal melódiájában él, amelyet vándor kintornás orvul rázendít az útszéli fogadóban, ahová lugast és az asztal lapjára írott dátumot fölkeresni térünk be. A budai erdőben a füvek, amelyeken énekelve hamperegünk, javasasszony konyháján férfibolondító kotyvalékká főttek. A frakk megunt, a dalszínház lámpásai bazáros fényben ragyognak, a jószagú hintó

bőrülésére köszvényes lábunkat fektetjük, ahol azelőtt ő ült, és a kísérteties holdsugár más nőknek a maszkrétáit világítja a balatoni szállodában, midőn ismét és mindig színjátékot rendeznek egy férfi mulattatására. Az önmagunknak hazudott kábító érzések, alig elviselhető szenvedélyek, émelegzős érzemények, egykor felejthetetlenek hitt élmények, megrendítő napok, visszafojtott lélegzettel átélt órák, a halál árnyéka, a mennyország üdve, a csóknak furcsa íze, ölelésnek varázsa, hangja, lépte, kiszámított mozdulata, rafinált illata a szerelemnek: mind-mind elmaradnak egy napon az alvó nyárfasorban, mint egy színész levetett kabátja, aki segédjegyzőnek csillagot visszahagy a szülőfalujába. Az énekek, mint csillogó üvegdarabok hevernek már az útszélén, a hajkoszorú és a harisnyakötő kisépettegetett; és már nem érdemes új végrendeletet sem írni, örökölni sem mindent az árva gyermekek. Ördögös szemek nem nyílnak reánk az egyedülvalóság perceiben, hívó hangon kiejtett nevünket sem halljuk, álmunkban a szél és a fák zúgásában ő nem repked síró, panaszkodó falevél módjára.

Csak egy-két magányos éjjelt kell eltölteni a vízparton, hátat fordítva a hajnali szendergésükben öneledt nőknek, a holnap reményeinek és az este hallott nótáknak: az élet oly közel ereszkedik az emberhez, mint a régi folyosóról vállunkra tornázó pók. Mintha halotti harisnyába burkolt lábát tolná ki régi sírjából elaludt, eldorbézolt, eljátszott ifjúságunk, egy percig tart csupán a rettenet, midőn merev lábunkat megpillantjuk a földben, aztán a csodálatos égre, mélyen alvó vízre és a sötétségben a foltozó szabó csínytevő sánta csókájának bűnbánatával üldögélő lelkünkre fordítjuk a szemünket: nem érdemes az élet arra, hogy egyetlen örömkialtással vagy kódobással fogadjunk zászlós kocsiját. Az élet kortesei: ifjúság, szerelem, gazdagság más falukba szekereznek, biztató danolásuk már nem érdekel a leszavazás után, és a polgár otthonába térve, értelmetlenül nézegeti bevett homlokát.

Felfigyeljek a magányban: Istentől, éjtől, csillagtól, a hullám vándorlásától, a keserves önefedtségből visszatérő lélekkel hal-

A síófoki Ellinger-villa, ahol Krúdy a nyarakat töltötte
1913–1918 között

lom, hogy valahol boldogon sikolt egy nő a homályban, békára lépett talán, csalogatóan gondolkázik egy férfihang, az árnyék összefolyik a bokrok árnyaival, a hosszúszerű fű már szinte ősziesen sóhajt utánuk. Mondhatom-e őket közönségeseknek, csúnyáknak, méltatlanoknak, mert éjjel a kertbe szöktek, s arról beszélgetnek, hogy milyen ruha volt este X-nén? Később egy flóta is felbátorodik a villasorban, billentyűjének bizonyosan olaj- és dohányszaga van, és a szakállas hölgyfodrász tartja kezében. „Elmerengek sötét éjjel...” – fújja valaki áhítatosan, s ezért én haragudjam rá, holott egykor a sóstói erdőben Virág Irmával együtt hallgattuk az ábrándos telekkönyvvezető flótázását? A kis csillagok elbűjnek, mint korán este aludni küldik a kisgyermeket. Éj van. Reggel fájni fog egy nő szíve.

Krúdy Gyula

(1916)